

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- عنوان تحقیق	۳
۳-۱- بیان مسئله	۳
۴-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق	۵
۵-۱- هدف تحقیق	۷
۶-۱- سؤالات تحقیق	۷
۷-۱- فرضیه تحقیق	۷
۸-۱- تعاریف و واژگان کلیدی	۷
خلاصه فصل	۷

فصل دوم : ادبیات و پیشینه تحقیق

۱-۲- بخش اول : تحریم	۹
۱-۱-۲- آسیب پذیری کشور مورد هدف تحریم	۱۰
۲-۱-۲- ابعاد نظری تحریم	۱۱
۱-۲-۱-۲- نظریه سیمبولیک	۱۲
۲-۲-۱-۲- نظریه بازدارندگی	۱۲
۳-۱-۲- تحریم به عنوان سیاست بعد از جنگ سرد	۱۳
۴-۱-۲- هزینه‌های تحریم	۱۴
۵-۱-۲- کارایی سیاسی و اقتصادی تحریم‌ها	۱۵
۶-۱-۲- اثربخشی تحریم	۱۷
۷-۱-۲- انواع تحریم‌ها	۱۸
۱-۷-۱-۲- تحریم‌های خصوصی	۱۸
۲-۷-۱-۲- تحریم‌های بین المللی	۱۹
۳-۷-۱-۲- تحریم‌های یک جانبه: ناقض حق توسعه	۲۲
۴-۷-۱-۲- تحریم‌های اقتصادی	۲۲
۵-۷-۱-۲- تحریم‌های اقتصادی همه جانبه	۲۵
۶-۷-۱-۲- تحریم اقتصادی و منشور سازمان ملل متحد	۲۶

۲۸	۸-۱-۲- مقایسه تحریم‌های مالی و تجاری
۲۹	۹-۱-۲- نقض حقوق بین الملل بوسیله ی تحریم اقتصادی یکجانبه
۳۱	۱۰-۱-۲- بررسی نظریه ها درباره ی تحریم
۳۲	بخش دوم : نابرابری درآمد
۳۳	۱-۲-۲- عوامل مهم موثر بر نابرابری
۳۳	۱-۲-۲- سیاست های اقتصادی
۳۴	۲-۱-۲-۲- ساخت بازار
۳۴	۳-۱-۲-۲- نوع درآمد
۳۴	۴-۱-۲-۲- شرایط توسعه اقتصادی
۳۴	۵-۱-۲-۲- تبعیض
۳۵	۶-۱-۲-۲- اثر تورم بر توزیع درآمد
۳۵	۷-۱-۲-۲- اثر بیکاری بر توزیع درآمد
۳۵	۸-۱-۲-۲- اثر مالیات و یارانه ها بر توزیع درآمد
۳۶	۹-۱-۲-۲- اثر مخارج دولت بر توزیع درآمد
۳۷	۲-۲-۲- شاخصهای نابرابری درآمد
۳۸	۱-۲-۲-۲- شاخص جینی
۳۹	۲-۲-۲-۲- شاخص آتکینسون
۴۰	۳-۲-۲-۲- شاخص تایل
۴۱	۴-۲-۲-۲- مقیاس معادل
۴۲	۳-۲-۲-۲- ویژگی های شاخص های نابرابری
۴۳	۴-۲-۲-۲- مبانی نظری نابرابری درآمد
۴۵	۳-۲-۲- چارچوب نظری تحقیق
۴۵	۲-۲-۲- بررسی پیشینه تحقیقات انجام شده
۴۵	۱-۲-۲-۲- پیشینه تحقیقات داخلی
۴۹	۲-۲-۲-۲- پیشینه تحقیقات خارجی
	فصل سوم : روش شناسی تحقیق
۵۱	۱-۳-۱- مقدمه
۵۱	۲-۳-۲- روش تحقیق

۵۲۳-۳-روش گردآوری اطلاعات
۵۵۳-۴-متغیرهای تحقیق
۵۶۳-۵-روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۵۷۳-۵-۱-روش داده‌های تابلویی یا پانل دیتا

فصل چهارم : یافته‌های تحقیق

۶۱۴-۱-مقدمه
۶۱۴-۲-آمار توصیفی
۶۲۴-۳-همبستگی بین متغیرها
۶۲۴-۴-تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل پنجم: بحث، بررسی، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۶۹۵-۱-بحث و بررسی
۶۹۵-۲-نتیجه‌گیری
۷۰۵-۳-پیشنهادها
۷۰۵-۴-محدودیت‌های پژوهش
۷۱منابع

فهرست جداول

- جدول ۳-۱-کشورها و دوره ی پوشش داده شده..... ۵۳
- جدول ۴-۱- آمار توصیفی نمونه..... ۶۱
- جدول ۴-۲- همبستگی بین متغیرها..... ۶۲
- جدول ۴-۳- رگرسیون حداقل مربعات معمولی..... ۶۳
- جدول ۴-۴- مدل تاثیرات ثابت (یک سویه)..... ۶۴
- جدول ۴-۵- مدل تاثیرات ثابت (دو سویه)..... ۶۶

چکیده

در این پژوهش، به بررسی چگونگی تاثیر تحریم های اقتصادی بر نابرابری درآمد در ایران پرداخته شد. در این پژوهش ۱۱۳ کشور در بین سالهای ۱۹۸۲ تا ۲۰۰۱ مورد بررسی قرار گرفت. مدل حداقل مربعات معمولی و مدل تأثیرات ثابت یک سویه و دو سویه نتایج یکسانی را نشان داد. نتایج بدست آمده تحقیق نشان داد که کاهش تجارت آزاد از جمله تحریم ها، تأثیرات قطعی بر توزیع درآمد دارد. دو نمونه اصلی که در این پژوهش برای ارزیابی تأثیرات تحریم ضریب جینی استفاده شد نشان داد که نابرابری درآمد در نتیجه ی تحریم کاهش یافته است. در مدل تأثیرات ثابت مشخص گردید تحریم های اقتصادی همه جانبه به طور معناداری نابرابری درآمد را کاهش می دهد اما درباره ی تحریم های با شدت متوسط این مسئله صدق نمی کند. رشد جمعیت و تورم هم در هر دو مدل منجر به افزایش نابرابری درآمد شد. همچنین در تحلیل تابلو داده اثبات شد که مصرف دولتی در واقع باعث افزایش نابرابری درآمد می شود. تورم نیز منجر به افزایش نابرابری درآمد می شود که این موضوع برای رشد اقتصادی آزاد هم صدق می کند. همچنین در نتایج این پژوهش مشخص گردید که سطح بالاتر سرانه ی تولید ناخالص داخلی واقعی باعث کاهش نابرابری درآمد می شود.

واژگان کلیدی:

تحریم اقتصادی، نابرابری درآمد، مصرف دولتی، تورم، تولید ناخالص داخلی، تجارت آزاد

فصل اول :
کلیات تحقیق

نابرابری درآمد یا درآمد ناسالم محاسبه شده توسط ضریب جینی یکی از نگرانی‌های سیاستمداران است. در سه دهه‌ی اخیر شکاف طبقاتی در درآمد ناسالم بیشتر شده است. طبق گفته‌ی پیکت و ویلکینسون^۱ (۲۰۰۹)، یک رابطه‌ی مثبت بین عدم تساوی در درآمد و مشکلات اجتماعی وجود دارد. بنابراین، نکته قابل توجه در اینجا است که باید به متغیرهای تأثیرگذار بر روی درآمد ناعادلانه توجه داشته باشیم و اینکه چگونه این عدم کیفیت قابل کنترل است را مدنظر داشته باشیم. به طور همزمان، جهانی شدن و آزادشدن تجارت بین کشورها افزایش یافته است. تجارت آزاد یک کشور می‌تواند تأثیر مثبتی بر روی درآمد ناسالم داشته باشد. از آنجا که تحریم‌های اقتصادی می‌تواند سطح صادرات و واردات کشور را کاهش بدهد منجر به کاهش سطح تجارت آزاد اقتصادی می‌شود که این امر می‌تواند تأثیر بالقوه‌ای بر روی نابرابری درآمد در یک کشور داشته باشد (کامپفر و لاونبرگ^۲، ۲۰۰۷).

تحریم‌ها عموماً ابزارهایی هستند که بر روی رابطه‌ی بین کشورها تأثیر می‌گذارند و این تحریم‌ها به صورت مختلف از قبیل منع روابط دیپلماتیک و یا جلوگیری از انجام مسابقات ورزشی نمود پیدا می‌کند. با این حال، تحریم‌هایی که مهمتر هستند عبارتند از تجارت بین‌المللی، جریان‌های مالی و سفر شهروندان به کشور مدنظر (دیویس و انگرمن^۳، ۲۰۰۳).

در قرن نوزدهم، تحریم‌های اقتصادی عبارت بودند از قطع رابطه با بعضی از بنادر از طریق نیروی دریایی. برای انجام این ممنوعیت‌ها، یک کشور یا مجموعه‌ای از کشورها که دارای برتری نظامی هستند از نیروی دریایی خود استفاده می‌کنند تا مانع انجام تجارت دریایی از طریق بندرگاه‌های یک ایالت یا کشورهای خاصی که مد نظرشان است شوند. اینگونه روش‌ها به عنوان معیارهای اجباری برای پایان دادن به مباحث بین کشورها (به عنوان جایگزینی برای جنگ) هستند تا کشور مدنظر را مجبور کنند قرض‌های خود را پرداخت کند. در طی سال‌های ۱۹۴۰ تا ۱۹۹۰، ایالات متحده از این نوع تحریم برای پنج مورد استفاده کرده است: کره شمالی، افریقای جنوبی، پرتغال، عراق و رودزیا. با این حال، بعد از سال ۱۹۹۰، ایالات متحده، تأکید بیشتری بر روی اجرای تحریم در کشورهای مورد نظرش داشته است. همچنین، بین سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۸، این گونه تحریم‌های تجاری بر ۱۱۷ کشور دیگر اعمال شد که ایالات متحده آمریکا در دو سوم آن‌ها نقش اصلی را ایفا می‌کرد. از اوایل سال ۱۹۹۰، این تحریم‌ها بیشتر مورد استفاده قرار گرفت و اکثر آن‌ها به صورت یکجانبه از طرف ایالات متحده اعمال گردید. از سال ۱۹۹۰ نیز، اینگونه تحریم‌ها

¹ Pickett & Wilkinson

² Kaempfer & Lowenberg

³ Davis & Engerman

توسط ائتلاف کشورها، که غالباً ایالات متحده و اروپای غربی هستند اعمال شده است (الیوت و هافباور، ۱۹۹۹).

۱-۲- عنوان تحقیق

بررسی تاثیر تحریم های اقتصادی بر نظام توزیع درآمد در ایران

۱-۳- بیان مسئله

پیش از هر بحثی در باب تحریم اقتصادی ابتدا باید به این دو نکته توجه داشت که تحریم اقتصادی با چه هدفی اعمال می شود و از منظر هدف، آیا تحریم های اقتصادی موفقیت آمیز بوده اند یا خیر؟ بنا به تعریف تحریم های اقتصادی عبارتند از دستکاری در روابط و همکاری های اقتصادی به منظور تامین اهداف سیاسی یا درتعریفی دیگر تحریم اقتصادی، عبارت است از تدابیری قهرآمیز که توسط گروهی از کشورها علیه کشوری که به قوانین بین المللی تجاوزنموده و یا از معیارهای اخلاقی مقبول، تخطی کرده باشد، اعمال می شود. هدف تحریم کننده (یا کنندگان) آن است که کشور متخلف را مجبور کنند که دست از اعمال خود بردارد و یا لاقبل برای پایان دادن به رفتار غیرقابل قبولش پشت میز مذاکره بنشیند. در واقع تحریم اقتصادی یک ابزار سیاست خارجی است که این امکان را فراهم می آورد که کشور یا کشورهای مقاصد سیاسی خود را نسبت به کشور هدف به هنگام بروز اختلاف اعمال کنند. هدف تحریم اقتصادی آن است که یک اقتصاد را از نفع بردن از بازارهای جهانی کالا و خدمات و سرمایه محروم نماید. در واقع قهراً" تحریم اقتصادی وضعیتی برای کشور متخلف پدید می آورد که او را درحالت خودکفائی قرار می دهد. آنها همچنین کشور متخلف را جبراً" به قبول سطح پائینی از زندگی دریک اقتصاد منزوی قرار می دهند.

در رابطه با موفقیت آمیز بودن تحریم باید گفت که درجه موفقیت اعمال تحریم اقتصادی علیه یک کشور، از یک طرف بستگی به میزان علاقه و شرکت پذیری تمامی کشورهای دیگر تحریم و از طرف دیگر بستگی به درجه و درصد وابستگی کشورتحریم شده به تجارت جهانی دارد. واضح است که اگر تعداد کمی از کشورها به تحریم کشور مبادرت ورزند و بقیه کشورهای جهان با آنها همدلی و همگامی نمایند، آن تحریم موفق نخواهد شد. تازه درصورت توافق اکثریت کشورها، باز چگونگی برخورد اقتصاد کشورمنزوی در رابطه با خودکفائی، یعنی تواناییهای کشورمنزوی در بسیج نیروها علیه آن تحریم (جهت غلبه برآن) نقش حیاتی دارد. کشوری که از منابع غنی و متنوع طبیعی و زیرزمینی برخوردار بوده و صاحب یک نظام کشاورزی منسجم و کارا باشد، قطعاً" درمقابل تحریم اقتصادی از کشوری که فقط صادرات خود را متکی به یک یا دو کالا کرده از وضعیت بهتری برخوردار است. درست است که اعمال تحریم اقتصادی هزینه های

¹ Elliot & Hufbauer

سنگینی برای کشور تحریم شده دربردارد ولی هزینه های زیادی نیز برای سایر کشورها نیز به بار می آورد، زیرا بهره مندی از منافع مبادلات بین المللی امری دوجانبه است.

هر بار از تحریم اقتصادی سخن گفته می شود این پرسش را در پی دارد که اثربخشی تحریم های اقتصادی اعمال شده در دنیا چه میزان بوده است. اساسا تحریم از نظر اقتصاد بین الملل، ایجاد انحراف در مسیر طبیعی داد و ستدهای بین المللی است. به طور طبیعی معامله بین کشورها اینگونه است که خریدار متقاضی بهترین و کیفی ترین کالا با نازلترین قیمت است و کشور فروشنده نیز بهترین تولیدات را صادر می کند. زمانی که تحریم شروع می شود، انحراف مصنوعی در روابط تجاری دو کشور فرستنده و دریافت کننده تحریم ایجاد می شود هزینه های اقتصادی برای هر دو طرف بالا می رود. روابط اقتصادی بین المللی هم در کل دچار خدشه می شود. اما در سطح کشور تحریم شده، میزان افزایش هزینه ها به میزان وابستگی آن کشور به طرف تحریم کننده بستگی دارد در تحقیقی که در خصوص اثربخشی تحریم های اقتصادی صورت گرفت، این نتیجه اعلام شد که ۱۷۶ مورد تحریم اقتصادی از سال ۱۹۱۴ تا ۱۹۹۰، صورت گرفته که حدود ۶۶ درصد آن موفق نبوده و ۳۴ درصد بقیه هم فقط نسبتا موفق بوده اند. این آمار نشان می دهد که تحریم های اقتصادی در ذات خود موفقیت نداشت. از سال ۱۹۷۳ تاکنون هم ۲۴ درصد تحریم های اقتصادی نسبتا موفق ارزیابی شده است. تنها مواردی که در تاریخ تحریم های اقتصادی از آنها به عنوان نمونه های موفق نام برده می شود، تحریم هایی است که علیه آفریقای جنوبی یعنی رژیم نژادپرست آفریقای جنوبی و رژیم نژادپرست رودزیا (در کشور زیمبابوه) صورت گرفت. غیر از این دو مورد در تاریخ تحریم های اقتصادی، مورد عراق در این اواخر مثال زده می شود. در آفریقای جنوبی هم تحریم اقتصادی موجب نشد که یک حکومت سیاه پوست بر سر کار بیاید اما فشارهای زیادی به رژیم آن کشور وارد کرد (جوملی^۱، ۲۰۱۳).

در سه دهه گذشته شکاف نابرابری درآمد گسترش یافته است. با توجه به یافته های پیکت و ویلکینسون (۲۰۰۹) رابطه مثبت بین نابرابری درآمد و مشکلات اجتماعی وجود دارد. بنابراین، اینکه چه متغیرهایی می تواند باعث توزیع نابرابر درآمد و همچنین چگونه می توان توزیع نابرابر درآمد را کنترل کرد، بسیار با اهمیت است. بنابر برخی از نظریات اقتصادی توزیع نابرابر درآمد یکی از شروط اصلی رشد اقتصادی می باشد و دلیلشان هم این است که نیازهای قشر پایین اجتماع اشباع شدنی نیست و چنانچه توزیع درآمد برابر باشد قشرهای پایین تمامی درآمد خود را صرف خرید کالا می کنند در صورتی که قشرهای بالا نیازهای اولیه خود را برطرف نموده و مازاد درآمدشان را پس انداز مینمایند. چنانچه توزیع درآمد نابرابر باشد رشد اقتصادی تسریع می گردد. جهانی شدن و ارتباط با جهان و تجارت جهانی در توزیع نابرابر درآمد

^۱ Giumelli

تأثیر دارد. از آنجا که تحریم های اقتصادی بر سطح واردات و صادرات کشور تأثیر دارد، بنابراین بر توزیع نابرابر درآمد تأثیر دارد (دیویس و انگرمن، ۲۰۰۳).

در طول قرن نوزدهم تحریمهای اقتصادی شامل محاصره برخی پورت های نیروهای دریایی شد. این روش اینگونه انجام می شد که کشوری که قدرت تجارت دریایی بالاتری داشت، محدودیت هایی برای تجارت از طریق دریا برای کشور مقابل ایجاد می کرد، تا آن کشور بدهی خود را پراخت کند، این روش به عنوان روشی برای جایگزین جنگ استفاده می شد. تحریم های اقتصادی، اثرات اجتماعی و اقتصادی زیادی در بر دارند. از نظر وود^۱ (۲۰۰۸) تحریم ها اثر مخربی بر سلامت عمومی، کاهش در تولید ناخالص داخلی سرانه، افزایش بیکاری و مرگ و میر نوزاد، سوء تغذیه و مهاجرت دارد. تحریم ها می تواند رفاه کشور را تحت تأثیر قرار دهد. آنچه در این تحقیق مورد بررسی قرار خواهد گرفت، عبارتست از اینکه: آیا تحریم های اقتصادی بر توزیع نابرابر درآمد تأثیر دارد؟

۱-۴- اهمیت و ضرورت تحقیق

در سال های اخیر تحریم های اقتصادی به عنوان یکی از مهم ترین مسائل روز مورد بحث در مجمع علمی ایران قرار گرفته است. اما تعداد انتشارات علمی، کتاب، مقاله و نوشته در این زمینه، در داخل کشور به شکلی شگفت آور کم بوده است. اما کشورهای صادر کننده تحریم که غالباً زیان کمتری از تحریم متحمل می شوند، مطالعات دقیقی را در مورد تأثیر آن در بخش های مختلف اقتصادی انجام داده اند. اولین و مهم ترین منظر برای مطالعه تحریم های اقتصادی، منظر تاریخی می باشد. با بررسی تاریخی مقیاس، وسعت، تنوع و اهداف تحریم های اقتصادی و همچنین میزان تأثیرگذاری آن ها و در نهایت دست یابی به اهداف اصلی کشورهای صادر کننده تحریم می تواند ما را در مطالعه بیشتر تأثیر تحریم های اقتصادی یاری کند. از آغاز قرن ۲۱، همچون قرن پیش تحریم اقتصادی همچنان به عنوان یک سیاست خارجی پر اهمیت و «اسلحه ای مرگبار» جایگزین جنگ مطرح است. اما پرسش هایی اساسی راجع به این ابزار سیاستی قدرتمند مطرح است (دروزی^۲، ۲۰۱۰). بنابراین بررسی تأثیر تحریم های اقتصادی بسیار با اهمیت است.

تئوری های رایج در اقتصاد نظری حکایت از آن دارند که توزیع نابرابر درآمدها از جمله عوامل اثرگذار بر کاهش تقاضای کل و بازدارنده رشد اقتصادی است. پشتوانه استدلالی این نظر آنست که تقاضای مصرفی جمعیت پردرآمد جامعه به سرعت اشباع می شود و حجم بزرگی از تقاضا را ایجاد نمی نماید. جمعیت کم درآمد نیز به علت مشکلات معیشتی متقاضی حجم بزرگی از تقاضا نیست. در این شرایط تنها آن بخش کوچک از طبقه متوسط جامعه است که بیشترین تقاضا را بوجود می آورد. تا چندی قبل اقتصاددانان توسعه به جای توجه به مسئله توزیع درآمد و رفع نابرابریهای شدید درآمدی میان آحاد جامعه،

¹ Wood

² Drury